

Sygn. akt IV KK 408/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 maja 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Świecki (przewodniczący)

SSN Jerzy Grubba (sprawozdawca)

SSN Piotr Mirek

Protokolant Emilia Bieńczak

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Krzysztofa Urgacza

w sprawie **R. J. i A. C.**

skazanych z art. 284 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 12 maja 2022 r.,

kasacji, wniesionych przez obrońców

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 25 listopada 2019 r., sygn. akt II AKa [...],

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w K.

z dnia 5 stycznia 2016 r., sygn. akt III K [...],

1/ uchyla zaskarżony wyrok w zakresie w jakim utrzymano nim w mocy wyrok Sądu Okręgowego co do czynu R. J. przypisanego mu w pkt XXI wyroku Sądu I instancji, a także przy zastosowaniu art. 536 k.p.k. w zw. z art. 435 k.p.k. wyrok Sądu Apelacyjnego w zakresie w jakim utrzymano nim w mocy wyrok Sądu Okręgowego co do J. B. (w zakresie pkt LXII wyroku Sądu

Okręgowego), W. M. (CXXXII), T. S. (CXLII) i M. G. (CL), i w tym zakresie przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w [...];

2/ w pozostałym zakresie kasacje oddala i uznaje za oczywiście bezzasadne;

3/ zarządza zwrot opłaty od kasacji wniesionej przez R. J. w kwocie 750 zł;

4/ kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego obciąża skazanego A. C. w części na niego przypadającej, a w pozostałym zakresie Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Spośród zarzutów podniesionych w kasacjach zasadny jest jedynie zarzut sformułowany w pkt I skargi obrońcy skazanego R. J. Pozostałe zarzuty uznane zostały za oczywiście bezzasadne, w związku z czym, zgodnie z dyspozycją art. 535§3 k.p.k., pisemne uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego w tej części nie zostanie sporządzone.

R. J. stanął między innymi pod zarzutem tego, że:

XIII – w okresie od 6 października do 25 listopada 2004 roku w W., K., B. oraz innych miejscowościach na terenie kraju, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru w ramach zorganizowanej grupy, w celu osiągnięcia znacznej korzyści majątkowej, według przyjętego podziału ról i zadań przy realizacji poszczególnych przestępczych przedsięwzięć, działając w krótkich odstępach czasu, wspólnie i w porozumieniu z A. Z., D. K., Z. K., J. B., L. Z., W. S., I. B., J. K., B. P., a nadto wspólnie i w porozumieniu z M. G., T. S. i T. G., uczestniczył we wprowadzeniu do obrotu gospodarczego na terenie Polski 1.711.971 litrów oleju napędowego sprowadzonego spoza granic kraju bez uiszczenia podatku akcyzowego, wiedząc, iż wprowadzany do obrotu na terenie kraju olej napędowy nie został obciążony podatkiem akcyzowym, sporządzając w tym celu w imieniu E. [...]Sp. z o.o. faktury sprzedaży oleju napędowego, przekazywane następnie wchodzącym w skład grupy podmiotom dokonującym nabycia sprowadzonego z terytorium Niemiec oleju

napędowego, w celu użycia ich jako autentycznych i potwierdzających legalność nabycia oleju napędowego od podmiotów gospodarczych działających na terenie kraju, przez co przywłaszczył na szkodę Skarbu Państwa stanowiącą mienie znacznej wartości kwotę nie mniejszą niż 3.435.942 zł,

tj. o popełnienie przestępstwa z art. 284§1 k.k. w zw. z art. 294§1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. **z art. 65§1 k.k.**

Wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 5 stycznia 2016r. w sprawie III K 314/09 zmieniono opis powyższego czynu w ten sposób, że:

XXI – uznając oskarżonego R. J. za winnego popełnienia czynu zarzucanego mu w pkt. XIII aktu oskarżenia przyjęto, iż działając w ramach zorganizowanej grupy przestępczej dopuścił się go wspólnie i w porozumieniu z A. Z., D. K., Z. K., J. B., L. Z., W. S., I. B. i J. K. oraz innymi ustalonymi osobami, odnośnie do których prowadzone były odrębne postępowania, a nadto jeszcze wspólnie i w porozumieniu z T. G., W. M., A. W., T. S. i M. G. oraz, że do popełnienia go użył również jako autentycznych opisanych tam, wcześniej podrobionych, dokumentów w postaci faktur sprzedaży VAT, jednocześnie przyjmując, że w ten sposób przywłaszczył na szkodę Skarbu Państwa przysługujące mu prawo majątkowe znacznej wartości w postaci roszczenia o zapłatę podatku akcyzowego w kwocie co najmniej 1.799.819,98zł należnego Skarbowi Państwa od opisanych tam również, jako faktycznie wykonanych z naruszeniem warunków oraz form określonych przepisami prawa, czynności podlegających opodatkowaniu tym podatkiem odnoszących się do sprowadzonego spoza granic kraju z naruszeniem obowiązku zapłaty podatku akcyzowego oleju napędowego w ilości co najmniej 1.525.271 litrów.

t.j. popełnienia przestępstwa z art. 284 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. i art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k.

Za czyn ten wymierzono oskarżonemu kary 2 lat pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 200 stawek dziennych, określając wysokość jednej stawki na kwotę 500zł.

Wyrok w tym zakresie zaskarżony został jedynie apelacją obrońcy oskarżonego.

Obrona zarzuciła orzeczeniu obrazę przepisu prawa materialnego mającą

wpływ na treść orzeczenia a to art. 284§1 k.k. poprzez jego zastosowanie – przyjęcie, że zachowanie oskarżonego opisane w pkt XIII aktu oskarżenia (zmodyfikowane następnie w ust XXI wyroku) mające polegać na uczestniczeniu we wprowadzeniu do obrotu gospodarczego na teren Polski oleju napędowego sprowadzonego spoza granic kraju bez uiszczenia podatku akcyzowego wyczerpało znamiona powołanych przepisów, gdyż według Sądu ich skutkiem było rzekome przywłaszczenie na szkodę Skarbu państwa przysługującego mu prawa majątkowego znacznej wartości w postaci roszczenia o zapłatę podatku akcyzowego, podczas gdy zachowanie to w sposób oczywisty nie wypełnia znamion przestępstwa przywłaszczenia.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 25 listopada 2019r. w sprawie II Aka [...], co do R. J., utrzymał zaskarżony wyrok w mocy.

Rozstrzygnięcie to zaskarżone zostało kasacją obrońcy skazanego, w której podniesiono – odnośnie omawianego czynu – zarzut:

- rażącego naruszenia przepisów prawa materialnego mającego istotny wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie art. 284§1 k.k. w zw. z art. 294§1 k.k. w zw. z art. 11§2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 457§3 k.p.k. oraz 433§1 i 2 k.p.k. poprzez zaaprobowanie przez Sąd II instancji uchybienia popełnionego przez Sd I instancji, polegającego na przyjęciu, że zachowanie R. J. opisane w pkt XIII aktu oskarżenia (zmodyfikowane następnie w ust XXI wyroku) mające polegać na uczestniczeniu we wprowadzeniu do obrotu gospodarczego na teren Polski oleju napędowego sprowadzonego spoza granic kraju bez uiszczenia podatku akcyzowego, wyczerpało znamiona powołanych przepisów, gdyż ich skutkiem było rzekome przywłaszczenie na szkodę Skarbu Państwa przysługującego mu prawa majątkowego znacznej wartości w postaci roszczenia o zapłatę podatku akcyzowego, podczas gdy zachowanie to w sposób oczywisty nie wypełnia znamion przestępstwa przywłaszczenia.

Wskazując na powyższe obrona wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w części dotyczącej R. J. jednocześnie nie przedstawiając wniosku w zakresie rozstrzygnięcia następczego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W odniesieniu do czynu zakwalifikowanego z art. 284§1 k.k. w zw. z art. 294§1 k.k. i art. 270§1 k.k. w zw. z art. 11§2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 65§1 k.k. w kasacji obrońcy skazanego R. J. podniesiono zarzut obrazu prawa materialnego, choć jednocześnie wskazano też na naruszenie przepisów procesowych w zakresie jakości przeprowadzonej kontroli odwoławczej. Zabieg taki jest oczywiście daleki od poprawności poprzez niedopuszczalne łączenie w jednym zarzucie wskazania na obrazę prawa materialnego i procesowego. Skoro w apelacji podniesiono już zarzut obrazu prawa materialnego, a efekt kontroli odwoławczej w tym przedmiocie nie satysfakcjonował skarżącego, winien on ograniczyć się do podniesienia zarzutu wskazującego na naruszenie prawa procesowego – art. 433§1 k.k., Sąd Odwoławczy wszak, w niniejszej sprawie, wskazanych wyżej przepisów materialnoprawnych nie stosował, ograniczając się do utrzymania zaskarżonej części wyroku w mocy.

Powyższa uwaga ma jedynie charakter porządkowy. Obrona bowiem wskazała w omawianym zarzucie, że w jej ocenie Sąd Apelacyjny dokonał wadliwej kontroli odwoławczej akceptując przyjętą przez Sąd Okręgowy konstrukcję materialnoprawną.

Czyn kwalifikowany jako przestępstwo m. in. z art. 284§1 k.k. pierwotnie opisany został w akcie oskarżenia jako polegający na „*przywłaszczeniu na szkodę Skarbu Państwa, stanowiącej mienie znacznej wartości, kwoty nie mniejszej niż 3.435.942 zł*” będącej równowartością nieuiszczonego podatku akcyzowego. Sąd Okręgowy dokonał zmiany tego opisu (zaakceptowanej następnie przez Sąd Odwoławczy) poprzez przyjęcie, że skazany „*przywłaszczył na szkodę Skarbu Państwa przysługujące mu prawo majątkowe znacznej wartości w postaci roszczenia o zapłatę podatku akcyzowego w kwocie co najmniej 1.799.819,98 zł*”.

W obu przypadkach, a więc zarówno konstrukcja prawna przestępstwa polegającego na przyjęciu, że doszło do **przywłaszczenia kwoty pieniężnej** stanowiącej równowartość należnego Skarbowi Państwa podatku akcyzowego, jak uznanie, iż **przywłaszczono prawo majątkowe w postaci roszczenia o zapłatę podatku akcyzowego**, są mało przekonujące. Rzecz bowiem w tym, że „*sprawca przywłaszczenia nie pozbawia władania osoby uprawnionej, lecz legalnie wchodzi w posiadanie przedmiotu*” (vide: J. Lachowski komentarz do art. 284 w Kodeks

karny. Komentarz, V. Konarska – Wrzosek [red.], wyd. III, Warszawa 2020). *„Rzecz przywłaszczana znajduje się we władaniu sprawcy, a przywłaszczane prawo może on wykonywać”* (vide: Kulik Marek komentarz do art. 284 w Kodeks karny. Komentarz aktualizowany, Warszawa 2022, Mozgawa Marek [red.]). *„W przeciwieństwie do kradzieży sprawca przywłaszczenia nie zabiera cudzego mienia ruchomego w celu przywłaszczenia, lecz bezprawnie rozporządza cudzą rzeczą ruchomą, która znalazła się w jego legalnym, niebezprawnym posiadaniu”* (wyrok SN z 4 stycznia 2006 r., IV KK 376/05). Brak jest jakichkolwiek podstaw do przyjęcia, że kwota stanowiąca równowartości należnego Skarbowi Państwa podatku akcyzowego, jako taka, został wyodrębniona i przekazana do „niebezprawnego posiadania” skazanemu oraz jego współsprawcom. Trafnie zatem Sąd I instancji uznał, że skazany nie przywłaszczył sobie rzeczy ruchomej będącej własnością Skarbu Państwa. Jednakże zmiana opisu przypisanego czynu poprzez wskazanie na przywłaszczenie sobie przez skazanego „roszczenia o zapłatę podatku akcyzowego” jest jeszcze mniej przekonująca. Przecież Skarb Państwa w omawianej sytuacji nigdy nie utracił (do czasu przedawnienia jego wymagalności) prawa majątkowego w postaci domagania się należnej mu daniny publicznej – podatku akcyzowego, a skazany nigdy nie nabył uprawnienia (roszczenia) do wykonywania tego prawa wobec osób trzecich.

Dla powyższej konstatacji nie ma żadnego znaczenia to, że pochodzący z „przemytu” olej napędowy został na terenie Polski sprzedany za ceną taką, jakby zawarty w niej był koszt opłacenia przez sprzedawcę stosownych podatków. Nie oznacza to bowiem tego, że ów sprzedawca pobrał od kupującego należne Skarbowi Państwa podatki, a jedynie, że zwiększył swój nielegalny zysk o kwotę, którą powinien odprowadzić do Skarbu Państwa, a czego nie uczynił. Nie może tu być zatem mowy o przywłaszczeniu, w tym zakresie, jakiegokolwiek roszczenia. Generalnie bowiem, pomijając różnego rodzaju działania podjęte przez skazanych w celu uniknięcia zapłaty omawianego podatku, zgodnie z obowiązującym w czasie zdarzenia art. 20 ust.1 ustawy z dnia 23 stycznia 2004r.o podatku akcyzowym (Dz. U. z 2004r., nr 29, poz.257) podatnicy dokonujący importu wyrobów akcyzowych byli obowiązani do obliczenia i wykazania kwoty akcyzy w zgłoszeniu celnym, z uwzględnieniem obowiązujących stawek.

Wraz zatem z dokonaniem zgłoszenia celnego powstawało roszczenie po stronie Skarbu Państwa o zapłatę należnego podatku akcyzowego i miało ono charakter niezbywalny.

W pewnych okolicznościach mogłoby dojść do przywłaszczenia kwoty stanowiącej równowartość podatku, gdyby przywłaszczenia takiego dokonała osoba uprawniona do dysponowania taką kwotą (np. komornik czy poborca podatkowy) nigdy zaś do przywłaszczenia roszczenia o zapłatę tego podatku, bo wiązać musiałoby się to z uprzednim legalnym przekazaniem takiego uprawnienia (do ściągania podatku) przez Skarb Państwa innemu podmiotowi.

Najistotniejsze jednak będzie tu wskazanie na to, że niezapłacenie należnego Skarbowi Państwa podatku wprost stanowi przedmiot innego, niż uregulowane w art. 284 k.k., typu przestępstwa – czynu z art. 54§1 k.k.s. – *podatnik, który uchylając się od opodatkowania, nie ujawnia właściwemu organowi przedmiotu lub podstawy opodatkowania lub nie składa deklaracji, przez co naraża podatek na uszczuplenie, podlega karze grzywny albo karze pozbawienia wolności, albo obu tym karom łącznie.*

Zgodzić zatem należy się ze skarżącym, że nieuiszczenie przez skazanego podatku akcyzowego stanowiło wyłącznie znamię wskazanego powyżej przestępstwa karno – skarbowego, którego karalność, zgodnie z dyspozycją art. 44§1 pkt 1 i §5 k.k.s., uległa przedawnieniu.

Powyższa konstatacja nie prowadzi jednak do uniewinnienia w tym zakresie R. J., o co zresztą obrona w kasacji nie wносиła. Bezspornie bowiem opis czynu przypisanego temu skazanemu w pkt XXI wyroku Sądu Okręgowego (utrzymanego w tym zakresie wyrokiem Sądu Apelacyjnego) zawiera również wskazanie na znamiona czynu zakwalifikowanego z art. 270§1 k.k. Znamiona tego przestępstwa, nawet przy wyeliminowaniu tych, które wiążą się nierozdzielnie z czynem z art. 284§1 k.k., w opisie przypisanego skazanemu czynu nie zostały zdekompletowane, a karalność takiego czynu nie uległa przedawnieniu.

W tym zakresie należało zaskarżony wyrok uchylić, a sprawę przekazać Sądowi Odwoławczemu do ponownego rozpoznania. Jednocześnie wobec treści niniejszego rozstrzygnięcia, z mocy prawa, upadła kara łączna, co jednak będzie wymagało wydania wyroku łącznego po zakończeniu ponowionego postępowania.

Ponieważ omówiona sytuacja w tym samym stopniu dotyczy innych współsprawców, którym przypisano popełnienie czynów tak samo zakwalifikowanych, jak w przypadku skazanego R. J. z art. 284§1 i z art. 270§1 k.k. i in., przy zastosowaniu art. 536 k.p.k. w zw. z art. 435 k.p.k. należało również uchylić wyrok Sądu Apelacyjnego w niezaskarżonej części – co do osób, które co prawda nie wniosły kasacji, lecz skarżyły orzeczenie Sądu I instancji apelacjami. Dotyczy to oskarżonych: J. B. (w zakresie pkt LXII wyroku Sądu Okręgowego), W. M. (CXXXII), T. S. (CXLII) i M. G. (CL).

Przy ponownym rozpoznawaniu sprawy Sąd Apelacyjny powinien mieć na względzie poczynione wyżej uwagi co do możliwości przypisania oskarżonym odpowiedzialności za czyny z art. 284§1 k.k. oraz z art. 270§1 k.k.

W zależności od treści rozstrzygnięcia, wobec dyspozycji art. 435 k.p.k., rozważenia będzie wymagała też sytuacja współoskarżonych, których czyny zostały zakwalifikowane tak samo jak omówiony i nie złożyli apelacji, a więc co do – A. Z. (w zakresie pkt XI wyroku Sądu Okręgowego), D. K. (XXXIX), Z. K.(XLVIII), W. S. (LXXXIII), L. Z. (LXXIII), J. K. (XCIII), T. G. (CXXII), I. B. (CI) i A. W. (CXXXVI).

Kierując się przedstawionymi względami Sąd Najwyższy orzekł, jak na wstępie.

a.s.